LUONTOPANEELIN LAUSUNTO KOSKIEN HALLITUKSEN ESITYSTÄ EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2027

Luontopaneeli kiittää ympäristölautakuntaa lausuntopyynnöstä koskien hallituksen esitystä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2027.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelma tavoittelee luonnon monimuotoisuuden vahvistamista ja sen heikkenemisen pysäyttämistä yhteistyöllä sekä yhteiskunnan toiminnan kääntämistä luontopositiiviseksi. Onnistuminen edellyttää taloudellisten ja poliittisten ohjauskeinojen lisäämistä sekä nykytasoa huomattavasti suurempaa, ylihallituskautista rahoitusta.

Luonnon monimuotoisuus- sekä vesien- ja ympäristönsuojelun kokonaisuudelle ollaan varaamassa noin 138 miljoonaa euroa ja rahoitus on pysymässä samalla tasolla kuin edellisinä vuosina Petteri Orpon hallituskaudella. Vuoden 2026 tilinpäätökseen verrattuna lisäystä on noin 2 miljoonaa euroa.

Petteri Orpon hallituskaudella ympäristön- ja luonnonsuojelun rahoitus on laskenut selkeästi verrattuna edelliseen hallituskauteen. Esimerkiksi vuoden 2023 tilinpäätöksessä ympäristön- ja luonnonsuojeluun oli käytetty 199 miljoonaa euroa. Ympäristöhallinnolle varattu rahoitus on laskemassa. Vuoden 2025 talousarviossa ympäristöhallinnolle oli varattu noin 91 miljoonaa euroa, vuoden 2026 varsinaisessa talousarviossa noin 86 miljoonaa euroa ja nyt vuoden 2027 talousarviossa noin 80 miljoonaa euroa.

Ympäristöhallinnolle kohdistuvista leikkauksista merkittävimmät kohdistuvat Suomen ympäristökeskukseen (leikkausta noin neljä miljoonaa euroa suhteessa edelliseen vuoteen) sekä Metsähallituksen julkisiin hallintotehtäviin (noin kolme miljoonaa euroa). Metsähallitukseen kohdistuvat leikkaukset ovat hallituskaudella näkyneet etenkin Luontopalveluiden toiminnan supistumisena ja mm. useiden merkittävien retkeily- ja luontokeskusten lakkauttamisena.

Luontopaneeli on huolissaan siitä, miten ympäristöhallintoon kohdistuvat leikkaukset vaikuttavat ympäristöministeriön vastuulla olevien tehtävien suorittamiseen, ympäristön tilan seurantaan sekä mahdollisuuksiin kehittää ympäristöhallinnon toimintaa sekä löytää tehokkaita toimia luonto- ja ilmastotavoitteiden saavuttamiseen. Luontokadon pysäyttäminen vaatisi kuitenkin nykyistä merkittävästi isompaa luonnonsuojelun ja ennallistamisen rahoitusta.

Luontopaneeli katsoo, että talousarvio on kestävyystavoitteita tarkastellen monin osin ristiriitainen. Ympäristölle haitallisia tukia ei talousarviossa tunnisteta eikä niiden uudelleen suuntaamiseksi esitetä toimita. Myöskään aiheuttaja maksaa -periaatteen käyttöönottoa ei olla edistämässä esimerkiksi verotuksen keinoin. Esimerkiksi polttoaineverotuksen keventämisen vuoksi valtion arvioidaan menettävän noin 96 miljoonaa euroa, mikä on koko ympäristöhallinnon budjetin kokoon nähden suuri summa ja veron keventämisen voi olettaa ennemmin kannustavan liikenteen päästöjen lisäämiseen kuin vähentämiseen. Kaikkia koskevan veronalennuksen sijaan kohonneita kustannuksia tulisi huomioida kohdennetuilla toimilla niille, joille polttoaineiden kohonnut hinta on aidosti toimeentulokysymys.

METSO-ohjelman tavoite ja rahoitus tulisi mitoittaa vastaamaan tarvetta pysäyttää luontokato

Ympäristön- ja luonnonsuojelun rahoituksesta METSOn toteuttamiseen on varattu 22 miljoonaa euroa, mikä on noin 3 miljoonaa lisäystä edellisen vuoden talousarviosta. Tavoitteena on suojella METSOn kautta 5000 hehtaaria metsää ja 4000 hehtaaria soita vuonna 2027. Lisäys on tarpeellinen, mutta Luontopaneeli huomauttaa, että Metso-ohjelman perimmäisten luontotavoitteiden

saavuttamiseksi ohjelman toteutuksen laajuus on riittämätön ja rahoituksessa säilyy merkittävä korotuspaine, joka tulisi huomioida pidemmän aikavälin julkisen talouden suunnitelmassa ja tulevissa talousarvioissa.

METSO-ohjelman nykyrahoitustasolla suojellaan vuositasolla suunnilleen 6 000–8 000 hehtaaria. Vuonna 2016 tehdyn valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan METSO-ohjelman tavoitteena on turvata monimuotoisuutta yksityismetsissä metsätalouden ympäristötuella yhteensä 33000 hehtaarilla ja luonnonhoito- ja kulotushankkeilla yhteensä 2000 hehtaarilla vuoteen 2030 mennessä. Luontopaneeli on kritisoinut tavoitetta riittämättömäksi metsäluonnon turvaamiseksi. Maamme eliölajiston ja luontotyyppien turvaamiseksi Etelä- ja Keski-Suomen metsissä tulisi tavoitella 10 prosentin suojelutasoa, mikä on myös YK:n luontosopimuksen ja EU:n biodiversiteettistrategian tiukan suojelun tavoite. Tavoitteen saavuttamiseksi tulisi Luontopaneelin arvion mukaan toteuttaa 811 000 hehtaarin suojelemattomien vanhojen metsien suojelu ja lisäksi perustaa noin 647 000 hehtaaria uusia tiukan suojelun alueita, kun tavoitteeseen pyritään yhtäläisesti kaikissa maakunnissa (Kotiaho ym. 2021). Tämän saavuttaminen veisi pelkästään nykyisillä METSO-resursseilla yli sata vuotta. Näin pitkän ajan kuluessa kymmenet, kenties sadat, metsälajit häviäisivät maastamme. Molempien METSO-arviointiraporttien (Hohti ym. 2019, Horne ym. 2025) yksi keskeisistä johtopäätöksistä oli, että ohjelman nykytason resursointi ei yksinään riitä pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä. Myös Suomen ennallistamissuunnitelmaluonnoksen yhteenvedossa on todettu tarve merkittävälle lisäykselle METSO-rahoitukseen.

Sen lisäksi, että valtion pitäisi lisätä METSO-ohjelman rahoitusta merkittävästi, ohjelman tehokkuutta voitaisiin parantaa ottamalla käyttöön osamaksumalli. Olettaen, että suojelualueiden hankintaan osoitetaan vuosittain tietty budjetti, kuten METSO-ohjelmassa on tehty, METSO-ohjelman osamaksumallin käyttöönotto mahdollistaisi suojelupinta-alan kasvattamisen nykymallin mukaista kertakorvausta nopeammassa aikataulussa (Kangas ym. 2025). Osamaksumallissa kulut jakautuvat pidemmälle aikavälille, jolloin samalla budjetilla saadaan välittömästi suurempi pinta-ala suojelun piiriin. Turvaamalla nopeammin suurempi pinta-ala saadaan turvattua luonnonarvoja, jotka häviäisivät hitaammassa nykykäytännön mukaisessa suojelun toteutuksessa. Osamaksumallissa maanomistaja voisi saada suojelukorvauksen esimerkiksi jatkuvana verovapaana tulona 20–30 vuoden aikana. Kannusteena osamaksu voisi sisältää korvauksen luonnonarvojen ja puuston lisääntymisestä tai esimerkiksi hiilikorvauksen. Vaihtoehtoisesti velkasummalle voitaisiin maksaa vuotuinen korko tai sitoa korvaus kuluttajahintaindeksin tai puumarkkinoiden puunhinnan kehitykseen.

Lisäksi ohjelman rahoituspohjaa on mahdollista vahvistaa päättämällä, että kaikessa viranomaislupaa vaativissa hankkeissa lupaviranomaisen tulee asettaa luvan ehdoksi luontohaittojen ylikompensaatio niin, että hankkeiden jälkeen Suomen luonnon tila on parempi kuin se oli ennen hanketta. Tämän lisäksi metsätalouden aiheuttamien haittojen rajoittamiseksi tulisi käynnistää selvitys maakuntakohtaisten luonto- ja ilmastokestävistä hakkuumääristä ja esimerkiksi cap-and-trade tyyppisestä mekanismista, jolla näissä kestävissä rajoissa voitaisiin pysyä (Seppälä ym. 2026, Kotiaho ym. 2026).

Suomen on varauduttava EU:n ennallistamistavoitteiden mukaisiin toimiin

Ympäristön- ja luonnonsuojelun rahoituksesta Helmi-ohjelman toteuttamiseen ollaan varaamassa 22 miljoonaa euroa, mikä on sama määrä rahoitusta kuin vuonna 2026. Helmi-ohjelman toimenpiteet ovat olleet vaikuttavia ja erittäin tarpeellisia luonnon tilan parantamiseksi. Tavoitteet eivät kuitenkaan ole edenneet suunnitellussa aikataulussa eikä esitetty määrärahataso vastaa Helmi-ohjelman periaatepäätöstä. Helmi-ohjelman periaatepäätöksessä ohjelman kokonaiskustannuksiksi arvioitiin noin 423 miljoonaa euroa, eli noin 42,3 miljoonaa euroa vuodessa. Helmi-ohjelma on METSO-

ohjelman ohella keskeinen instrumentti EU:n ennallistamisasetuksen tavoitteiden toteuttamiseksi ja ohjelman rahoituksessa olisi syytä varautua lisääntyviin ennallistamistoimiin.

Ympäristölupaprosesseille ja valvonnalle varattava riittävä rahoitus

Lupa- ja valvontaviraston toimintamenoihin ehdotetaan vuodelle 2027 118 miljoonaa euroa. Kaksi miljoonaa euroa on varattu lupaprosessien etusijamenettelyyn. Etusijamenettely koskee suurta joukkoa mm. uusiutuvan energian, akkutehtaiden ja kriittisten raaka-aineiden hankkeita. Moniin hankkeista liittyy merkittävää maankäyttöä ja hankkeiden yhteenlasketut kokonaisvaikutukset ympäristölle voivat olla suuria. Luontopaneeli on huolissaan ympäristölupa- ja YVA-prosessien sekä valvonnan riittävästä resursoinnista tilanteessa, jossa on samanaikaisesti valmisteilla paljon etusijamenettelyyn kuuluvia hankkeita, aikataulupaineet ovat isoja ja kuitenkin hankkeiden ympäristövaikutukset tulisi pystyä arvioimaan huolellisesti, yhteisvaikutukset huomioiden.

Olisi hyvä, että talousarviossa olisi selkeämmin esillä, millaiset resurssit ympäristöasioiden valvonnalle ja lupaprosesseille ollaan jatkossa varaamassa suhteessa entisten ELY-keskusten resursseihin. Kun Suomeen on suunnitteilla useita teollisen mittakaavan investointeja, joilla on merkittäviä luontovaikutuksia, on ehdottoman tärkeää varmistaa, että Lupa- ja valvontavirastossa on riittävä osaaminen ja resurssit valvontaan ja sujuvaan luvitukseen.

Vesistöjen tilan parantaminen vaatii pitkäjänteisiä toimia

Itämeren ja vesiensuojelun edistämiseen on varattu 12,2 miljoonaa euroa vuoden 2027 budjetissa. Määräraha on sama kuin edellisenä vuonna.

Hallitus on pyrkinyt panostamaan etenkin Saaristomeren suojeluun, missä toimien tarve onkin suurta. Saaristomeren luonnon tilanne on hälyttävä ja varattu rahoitus on luonnon tilaa parantamiseksi tarvittaviin toimenpiteisiin nähden riittämätön.

Luontopaneeli on huolissaan sisävesien tilasta ja sisävesiin kohdistuvien toimien ja rahoituksen vähäisyydestä. Vesien tilan parantaminen vaatii pitkäjänteisiä toimia ja suojelun ja ennallistamisen rahoituksen lisäksi maa- ja metsätalouden tukien suuntaamista selkeästi vesistöjen turvaamista tukevaan suuntaan. Nyt esimerkiksi yhteismetsien metsäojituksen verovähennysoikeuden voi katsoa tukevan vesistöille haitallista ojittamista.

Luontopaneelin lausunnon ovat laatineet Minna Pappila, Janne Kotiaho ja Outi Silfverberg

Viitattu kirjallisuus:

Hohti, J., Halme, P., Hjelt, M., Horne, P., Huovari, J., Lensu, A., Mäkilä, K., Mönkkönen, M., Sajeva, M. & Kotiaho, J. 2019: Kymmenen vuotta METSOa – väliarviointi Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman ensimmäisestä vuosikymmenestä. Ympäristöministeriön julkaisuja 2019: 4.

Horne, P., Korhonen, O., Kulovesi-Kilpinen, S., Laturi, J., Mäkilä, K., Sajeva, M. & Sepponen, S. 2025. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2025 – johtopäätökset ja suositukset. Pellervon Taloustutkimus (käsikirjoitus).

Kangas, J., Kotiaho, J.S., Ollikainen, M. 2025. Ambitious forest biodiversity conservation under scarce public funds: Introducing a deferrence mechanism to conservation auctions. Ecological Economics, Volume 243, 2026, 108931, https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2026.108931

Kotiaho, J.S., Aalto, J., Boström, C., Hyytiäinen, K., Häyrynen, S., Jarva, J., Koivula, M., Kosenius, A.-K., Laine, I., Lehikoinen, A., Mykrä, H., Onkila, T., Paloniitty, T., Pappila, M., Sääksjärvi, I.E., Wolff, L.-A. ja Silfverberg, O. 2026. Hyvinvointi luonnon varassa – Luontopaneelin suositukset Suomen tulevaisuudesta päättäville. Suomen Luontopaneelin julkaisuja 2/2026.

Seppälä, J., Pukkala, T., Kotiaho, J., Aalto, J., Bäck, J., Kallio, K.P., Karttunen, M., Koivula, M., Laine, I., Oksanen, E., Ollikainen, M., Silfverberg, O., Salo, M., Soimakallio, S., Weaver, S., Vesala. T. 2026. Metsien hakkuiden, ilmastotavoitteiden ja luonnon monimuotoisuuden suojelun yhteensovittaminen – Skenaariotarkastelu eri hakkuutasoilla. Suomen ilmastopaneelin raportti 1/2026.